

Organizacije civilnog društva kao prijatelji suda

Jačanje mehanizama za pravno zagovaranje
zaštite i promicanja ljudskih prava

Tina Đaković i Ivan Novosel

prosinac 2025. godine

Naziv:

Organizacije civilnog društva kao prijatelji suda – Jačanje mehanizama za pravno zagovaranje zaštite i promicanja ljudskih prava

Nakladnik:

Roditelji u akciji – Roda

Autori/ce:

Tina Đaković i Ivan Novosel

Grafičko oblikovanje:

ACT Printlab d.o.o., Čakovec

Godina izdanja:

2025.

ISBN:

978-953-8131-71-4 (pdf izdanje)

Pri korištenju podataka iz ove publikacije, obavezno navesti izvor (naziv, nakladnik, autori/ce, godina izdanja).

Sadržaj

Uvod	3
<i>Amicus curiae</i> – povijesni razvoj i definiranje pojma prijatelj suda	4
Klasični <i>amicus</i> -podnesak	5
Pomagački <i>amicus</i> -podnesak	5
Podržavajući <i>amicus</i> -podnesak	6
Moderni <i>amicus</i> -podnesci	6
Prednosti korištenja podnesaka <i>amicus curiae</i>	7
Kvaliteta i točnost sudskih odluka	7
Generiranje utjecaja na sudske odluke	8
Niski financijski troškovi	8
Udruživanje i suradnja između organizacija civilnog društva	8
Zaštita javnog interesa.....	9
Transparentnost sudova	9
Kritike i nedostaci korištenja podnesaka <i>amicus curiae</i>	9
Politizacija sudskog procesa	9
Moćne interesne skupine	10
Nedostatak kontrole nad pravosudnim postupkom	10
Slab doprinos pravosudnom procesu i strah od nanošenja štete stranama u postupku	11
Beskorisnost <i>amicus</i> -podnesaka u moderno doba i upitne istraživačke metode .	11
Pregled korištenja instituta <i>amicus curiae</i> u različitim jurisdikcijama	11
Međunarodno pravo ljudskih prava – Europski sud za ljudska prava	11
Europsko pravo	13
Kontinentalno pravo i nacionalne jurisdikcije	14
Intervencije trećih strana u hrvatskom pravnom sustavu	19
Intervencije trećih strana u Europi u području seksualnih i reproduktivnih prava .	24
Zaključak i preporuke	28
Popis korištene literature	30

Uvod

Organizacije civilnog društva koje se bave zagovaranjem u području zaštite i promocije ljudskih prava, demokracije, zaštite okoliša ili nekim drugim društvenim pitanjem koriste različite zagovaračke metode za postizanje svoga cilja. Uz institucionalno zagovaranje koje je usmjereno na donositelje političkih odluka i za cilj ima unapređivanje institucionalnih rješenja te donošenja i provođenja javnih politika važno je i zagovaračko djelovanje u „sudnici“. To „pravno“ zagovaranje ima za cilj sudskim putem doprinijeti rješavanju društvenog pitanja kojim se organizacija bavi. U području ljudskih prava primjer takvog djelovanja bio bi utjecaj na razvijanje sudske prakse kojom se jačaju postojeći standardi ljudskih prava ili se oni proširuju na grupe i društvene skupine koje prethodno nisu bile uključene u zaštitu.

Institut *amicus curiae* primjer je pravnog zagovaranja ljudskih prava koji u zemljama s tradicijom običajnog prava, posebice SAD-u i UK-u, ali i pred Europskim sudom za ljudska prava, ima dugu tradiciju i važnost. Organizacije civilnog društva (OCD-i) često koriste taj institut kako bi u sudskim predmetima važnima za razvoj ljudskih prava predstavile argumente, informacije i činjenice koje sudu mogu pomoći da donese odluku kojom će se povećati opseg ili razina zaštite određenog ljudskog prava.

Iako se OCD-i kao prijatelji suda u zapadnim zemljama pojavljuju sve učestalije, a *amicus*-podnesci sve su važniji dio strategija organizacija za ljudska prava, u Hrvatskoj je taj institut slabo poznat i gotovo u potpunosti nekoršten od strane organizacija civilnog društva. Razlog je to što hrvatski pravosudni sustav zapravo ne poznaje institut prijatelja suda i ne omogućuje trećim stranama da se uključe u postupak u kojem nemaju izravan pravni interes, već je razlog njihova uključivanja zaštita ili promicanje javnog interesa poput ljudskih prava, zaštite okoliša i sl.

Iako je tematski fokusiran na područje seksualnih i reproduktivnih prava, ovaj rad nastao je radi podizanja svijesti OCD-a u Hrvatskoj o mogućnostima koje *amicus*-podnesci donose i potencijalu koji mogu imati u njihovu zagovaračkom radu.

Amicus curiae – povijesni razvoj i definiranje pojma prijatelj suda

Amicus curiae je izraz koji preveden s latinskog znači **prijatelj suda**. Nastao je u vrijeme antičkog Rima kad je uspostavljena praksa davanja nezavisnog pravnog savjeta sudskoj vlasti koja nije imala obvezu po tom savjetu postupati, ali ga je mogla uzeti u obzir. Rimski *amicus* bio je preteča modernog instituta *prijatelja suda* koji se počinje razvijati u Engleskoj oko 14. stoljeća, odakle se širi u britanske kolonije koje također imaju anglosaksonski pravni sustav temeljen na presedanima.¹ Danas se institut prijatelja suda koristi u pravosudnim sustavima UK-a, SAD-a, Kanade, Indije, Australije i drugih zemalja koje imaju nasljeđe britanskog običajnog prava, ali nije ograničen samo na te zemlje, već njegova primjena raste i u zemljama kontinentalne (civilne) pravne tradicije te u području međunarodnog prava, pred međunarodnim sudovima.² Tijekom povijesnog razvoja dugog nekoliko stoljeća, svrha i oblik *amicus*-podnesaka mijenjali su se. Raširenost upotrebe *amicusa* u velikom broju zemalja s različitim pravnim tradicijama utjecala je na definiranje pojma prijatelja suda.

Na općenitoj razini *amicus*-podnesak može se definirati kao dokument koji je dobrovoljno podnesen sudu od treće strane koja nije stranka u postupku ili je sudski dužnosnik ili službenik (engl. *court official*) i u kojem podnositelj *amicusa* zadržava visoku razinu diskrecije prilikom definiranja i oblikovanja sadržaja *amicus*-podneska.³

Amicus-podnesci mogu se podnositi ustavnim i drugim visokim sudovima, a podnositelji mogu biti fizičke ili pravne osobe poput organizacija civilnog društva, ustanova ili međunarodnih organizacija.

Općenita svrha *amicus*-podnesaka jest doprinos zaštiti interesa pojedinaca ili društvenih skupina koje nisu formalno uključene kao strana u sudskom postupku.⁴

Amicus-podneske možemo klasificirati i prema njihovoj svrsi: 1) podnesci koji se bave javnim politikama, odnosno podnesci koji imaju zagovaračku svrhu; 2) podnesci koji dopunjuju ili podržavaju jednu od strana u postupku, odnosno njihove argumente; 3) podnesci koji

---

¹ Farber, S. (2024). The Amicus Curiae Phenomenon - Theory, Causes and the Significance of Third Party Interventions. Springer., str. 84-87.

² Izarova I., Szolc-Nartowski B., Kovtun A. (2019). *Amicus Curiae: Origin, Worldwide Experience and Suggestions for East European Countries*. Hungarian Journal of Legal Studies 60, No 1, str. 18-39.

³ Kochevar, S. (2013). *Amicus Curiae in Civil Law Jurisdictions*. The Yale Law Journal, 122: 1653. str. 1653-1654. Dostupno na: <https://akjournals.com/view/journals/2052/60/1/article-p18.xml>

⁴ Tanase A., Papuashvili G. (2022). *Amicus curiae concept in modern justice*. OSCE. str. 4. Dostupno na: <https://www.osce.org/files/f/documents/2/6/523437.pdf>

objašnjavaju povijesni ili društveni kontekst; 4) podnesci koji daju podršku jednoj od strana u postupku; 5) podnesci koji nastoje ublažiti ili proširiti učinke potencijalno važnog prethodnog sudskog mišljenja, ovisno o tome je li mišljenje štetno ili korisno.⁵

Iako se u različitim jurisdikcijama *amicus*-podnesci koriste na različite načine, u literaturi je identificirano nekoliko prototipova *amicus*-podnesaka.

Klasični *amicus*-podnesak

U klasičnom *amicus*-podnesku sudu se dostavljaju informacije ili mišljenje koje nije dobio ni od jedne strane u postupku, bilo zbog toga što mu one nisu dostavile takve informacije jer bi im naštetile u postupku, bilo zbog toga što nemaju stručno znanje potrebno za tumačenje podataka. U takvim postupcima sudovi traže od trećih, od postupka neovisnih strana, da savjetuju sud ili da mu objektivno predstave pravno pitanje o kojem se raspravlja. Cilj tog *amicus*-podneska jest pomoći sudu pružanjem savjeta (pravnog savjeta, ali ne nužno) ili stručnog mišljenja o pitanju koje se obrađuje u postupku. Bitno je naglasiti da motivacija podnositelja *amicusa* u ovoj vrsti interakcije sa sudom nije zastupanje jedne od stranaka u postupku, odnosno nekog vlastitog interesa, nego je njegova namjera pomoći sudu da donese najbolju moguću odluku.⁶

Pomagački *amicus*-podnesak

Ovaj se prototip razlikuje od klasičnog *amicusa* u tome što nudi pomoć ili stajalište koje formalne stranke nisu predstavile sudu. Podnositelji su takvih *amicus*-podnesaka pojedinci ili organizacije koji ne podržavaju ni jednu od strana u postupku, ali na vlastitu se inicijativu obraćaju sudu i iznose svoje stavove jer im je pitanje o kojem se raspravlja u postupku bitno i žele utjecati na ishod postupka.⁷

---

⁵ Ibid., str 9.

⁶ Farber, S. (2024). The Amicus Curiae Phenomenon - Theory, Causes and the Significance of Third Party Interventions. Springer., str. 33.

⁷ Ibid., str. 34.

Podržavajući *amicus*-podnesak

Podržavajuće *amicus*-podneske podnosi treća strana – nepovezana sa strankama u postupku – koja ima izravan osobni interes u ishodu presude i želi se uključiti u postupak kako bi svojim podneskom na njega utjecala. U tu se kategoriju svrstavaju i slučajevi u kojima se kao prijatelji suda pojavljuju državni odvjetnici koji predstavljaju širi društveni interes u određenom slučaju koji se pred sudom raspravlja. Državni odvjetnici se kao prijatelji suda pojavljuju samo u slučajevima u kojima ne postoji izravna zakonska obveza za njihovo uključivanje.⁸

Moderni *amicus*-podnesci

Posljedni primjer prijatelja suda naziva se *moderni amicus*, *politički amicus* ili *lobistički amicus*. Glavne karakteristike tih *amicus*-podnesaka su u očekivanom ishodu: podnositelji su usmjereni na ostvarivanje svoga interesa i cilja te u tom smjeru oblikuju argumente i predstavljaju svoja stajališta sudu u nastojanju da utječu na presudu ili odluku suda.

Standardne metode djelovanja tog *amicusa* jesu: ponovno iznošenje glavnih argumenata jedne od strana, odnosno reinterpretacija na način koji bolje odgovara *amicusu* i njegovu cilju, iznošenje novih argumenata koje stranke nisu ponudile sudu na razmatranje i njihovo isticanje kao bitnih za postupak te izričito podržavanje jedne od stranaka i uvjeravanje suda u nužnost presuđivanja u njezinu korist. Iako ni ovdje *amicus* nije jedna od stranaka u postupku, njegov je interes za sudjelovanjem u sudskom postupku jasno izražen, a to je utjecaj na ishod presude i proces donošenja odluke.

Iako argumenti i informacije koje se pojavljuju u ovim oblicima *amicusa* često nisu ništa novo što već nije prezentirano od strana u postupku, sudovi prihvaćaju *amicus*-podneske jer time dobivaju tzv. društveni uvid kroz stavove različitih organizacija koje predstavljaju suprotstavljena vrijednosna uvjerenja i političke pozicije. Za *amicuse* su podnesci važan zagovarački alat kojim nastoje utjecati na oblikovanje javnog mnijenja i na donositelje odluka radi usklađivanja javne politike s vrijednostima za koje se zalažu.⁹

Ovisno o pravnoj regulativi i sudskoj praksi, modeli *amicus* podnesaka mogu se razlikovati i prema načinu podnošenja. U *dopuštajućem modelu* sud daje dopuštenje trećoj strani (ili od nje

---

⁸ Ibid., str. 36.

⁹ Ibid., str. 38-39.

traži) da podnese *amicus*, odnosno svoje mišljenje o pitanju o kojem se pred sudom raspravlja. U drugim jurisdikcijama prevladava model u kojem podnošenje *amicus*-podnesaka *ne ovisi o sudskoj privoli* kada su stranke u postupku suglasne s mogućnošću podnošenja *amicus*-podnesaka. Treći, *miješani* model, daje sudovima mogućnost da zatraže mišljenje treće strane i time otvaraju mogućnost i svim ostalim akterima kojima se sud nije izravno obratio da također podnesu svoje *amicus*-podneske. Sudovi, naravno, zadržavaju diskrecijsko pravo koje će *amicus*-podneske uzeti u obzir pri razmatranju.¹⁰

Prednosti korištenja podnesaka *amicus curiae*

Korištenje *amicus*-podnesaka ima pozitivne učinke na pravosudni sustav zemalja u kojima se taj pravni institut primjenjuje. Doprinos kvaliteti i točnosti sudskih odluka i utjecaj na sudovanje u predmetima od javnog interesa poput ekoloških ili socijalnih pitanja važne se prednosti korištenja *amicusa*. Iz perspektive organizacija civilnog društva važne prednosti uključuju i relativno niske troškove izrade i podnošenja *amicus*-podnesaka, potencijal za zajedničko i koalicijsko djelovanje u zagovaranju i doprinos većoj transparentnosti sudova.

Kvaliteta i točnost sudskih odluka

Možda je najistaknutija prednost korištenja podnesaka *amicus curiae* njihov potencijalno pozitivan učinak na kvalitetu i točnost sudskih odluka.

Informacije koje se iznose u podnescima mogu biti vrlo važni podaci do kojih sudovi zbog institucionalnih ograničenja možda ne bi mogli doći sami. *Amicus*-podnesci su vrelo znanja i informacija koje sudovima predstavljaju treće strane bez izravnog interesa u konkretnom slučaju. Ti podnesci sadržavaju različita mišljenja i principijelne stavove koji se odnose na šire implikacije koje dotični predmet može imati na društvo. *Amicus*-podnesci smanjuju isključivu ovisnost sudova o informacijama koje zaprimaju od strana u postupku. Iako podnesci ne mogu anulirati mogućnost sudske pogreške, njihovo pozitivno djelovanje na kvalitetu i točnost sudskih

---

¹⁰ Tanase A., Papuashvili G. (2022). *Amicus curiae* concept in modern justice. OSCE. str. 9-10., dostupno na: <https://www.osce.org/files/f/documents/2/6/523437.pdf>

odluka proizlazi iz pretpostavke da su sudovi zainteresirani da dobiju sve bitne, pravne i činjenične informacije koje bi trebale biti uzete u obzir prilikom donošenja odluka.¹¹

Generiranje utjecaja na sudske odluke

Amicus-podnesci važan su zagovarački instrument koji ima značajan utjecaj na sudove u predmetima u kojima su podneseni na razmatranje. Informacije predstavljene u podnescima sudovi koriste u svojim razmatranjima kako bi razložili argumente s obje strane u sporu ili kako bi kontekstualizirali određeni dio presuda. Istraživanja pokazuju rašireno korištenje amicus-podnesaka u mnogim jurisdikcijama: savezni sudovi u SAD-u, Interamerički sud za ljudska prava ili Europski sud za ljudska prava. Sudovi percipiraju amicus-podneske kao „društveni barometar“, odnosno informacije i stavove društvenih grupa i organizacija koji argumentiraju u prilog ili protiv određenog stava i važni su za sudove koji se pri odlučivanju također vode razinom društvenog slaganja i konsenzusa oko pravnih pitanja o kojima odlučuju.¹²

Niski financijski troškovi

Važan element privlačnosti amicus-podneska mali je financijski trošak za podnositelje. Podnositelji amicus-podnesaka nisu u obvezi plaćanja raznih pristojbi za pokretanje postupka ni dodatnih troškova tijekom postupka jer se oni samo priključuju postupku koji je već u tijeku. Također, nema rizika od plaćanja troškova u slučaju gubitka spora jer podnositelji nisu izravna strana u postupku. Usto, pisanje amicus-podnesaka relativno je jednostavno i jeftino u usporedbi s alternativnim pravnim institutima jer, među ostalim, nije potrebno referirati se na sve argumente druge strane u postupku i pobijati ih. Amicus-podnesak može „raspravljati“ o jednom pitanju, dok formalne stranke moraju raspravljati o svim pitanjima koja se pojavljuju u slučaju.¹³

Udruživanje i suradnja između organizacija civilnog društva

Suradnja, udruživanje i strateško korištenje podnesaka *amicus curiae* važan je zagovarački alat koji koriste organizacije civilnog društva kako bi pravnim putevima ostvarile svoje ciljeve u

---

¹¹ Farber, S. (2024). The Amicus Curiae Phenomenon – Theory, Causes and the Significance of Third Party Interventions. Springer., str. 59-60.

¹² Ibid., str. 61-62.

¹³ Ibid., str. 63.

pogledu zaštite i promocije ljudskih prava, unapređenja položaja društvenih skupina koje okupljaju i predstavljaju ili kako bi riješile određeni društveni problem. Zajednički *amicus*-podnesci imaju dodatan benefit jer su percipirani kroz veličinu broja; brojnost koalicije i zajedničko (udruženo) djelovanje organizacija civilnog društva može ostaviti značajan dojam na sud.¹⁴

Zaštita javnog interesa

Amicus-podnesci posebno su važni u slučajevima kada postoji značajna razlika u moći između stranaka poput slučajeva koji se bave ljudskim pravima, zaštitom okoliša, radničkim pravima, suzbijanjem korupcije i sl. U takvim slučajevima *amicus*-podnesci važno su sredstvo skretanja pažnje sudu na bitne (javne) interese koji nisu nužno predstavljeni od formalnih stranaka u postupku jer nisu dio njihovih komercijalnih ili nekih drugih legitimnih interesa u postupku.¹⁵

Transparentnost sudova

Jedna od prednosti *amicus*-podnesaka jest povećana transparentnost sudova koja se postiže omogućivanjem podnošenja informacija sudu od trećih strana. Time sud dobiva širu perspektivu o pravnim pitanjima predstavljenima u slučaju, što doprinosi promicanju transparentnosti u pravnom sustavu osiguravajući da se svi relevantni argumenti i perspektive razmotre prije donošenja odluke.¹⁶

Kritike i nedostaci korištenja podnesaka *amicus curiae*

Politizacija sudskog procesa

Ova se kritika prije svega odnosi na moderni *amicus*-podnesak kojem se prigovara da nije pravi *amicus* jer ne teži na neutralan način sudu predstaviti dodatne informacije, već jasno

---

¹⁴ Ibid., str. 65.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid., str. 66.

zauzima stranu i predstavlja argumente tako da budu usklađeni s vrijednosnom i političkom pozicijom *amicusa*.

Moderni *amicus* konstruiran je kao „kopija“ političke rasprave između različitih društvenih i politički aktera koja se prenosi u sudnicu doprinoseći percepciji sudova kao dijela političke arene, što ima negativan utjecaj na njihovu percipiranu neovisnost od zakonodavne i izvršne grane vlasti.¹⁷

Moćne interesne skupine

Jedna od kritika korištenja *amicus*-podnesaka jest da su oni sredstvo kojim moćne interesne skupine vrše utjecaj na sudove kako bi zaštitile i promovirale svoje interese. Banke, financijske tvrtke i drugi poslovni subjekti mogu „unajmiti“ neutralne *amicuse* koje onda koriste kako bi osnažile svoje argumente pred sudom. Pregled korištenja *amicusa* u SAD-u u posljednjih pedesetak godina pokazuje da gotovo 60 posto *amicusa* čine upravo poslovni subjekti dok organizacije civilnog društva čine manji dio.¹⁸

Nedostatak kontrole nad pravosudnim postupkom

Iako je podnošenje *amicus*-podnesaka relativno jeftino i jednostavno, za podnositelje takvo sudjelovanje u sudskom procesu ima pasivne karakteristike, što za posljedicu ima malu kontrolu nad cjelokupnim postupkom. *Amicus*-podnesak omogućuje podnositelju da predstavi svoje argumente i stavove sudu te da ih obrazloži i prinese pažnji nove informacije i činjenice, ali bez ikakve kontrole nad tijekom ili ishodom sudskog procesa. Također, osobe ili organizacije koje podnose *amicus*-podneske nemaju izravnu kontrolu nad pravnom strategijom ili procesom donošenja odluka formalnih stranaka, što može imati negativne posljedice na njihovu sposobnost oblikovanja argumenata ili ishoda usklađenih s njihovim interesima.¹⁹

---

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid., str. 67.

¹⁹ Ibid., str. 71.

Slab doprinos pravosudnom procesu i strah od nanošenja štete stranama u postupku

Jedan od glavnih argumenata protiv instituta prijatelja suda jest da podnesci ne pridonose radu suda i tijekom pravosudnog predmeta. Stavovi, informacije i obrazloženja sadržani u *amicus*-podnescima ne daju esencijalne informacije sudovima koje su neophodne za njihov rad, već je uglavnom riječ o ponavljanju već iznesenih argumenata koje su pred sudom iznijele strane u postupku. Usto, *amicus*-podnesci mogu dodatno opteretiti sud, povećati troškove postupka i produžiti trajanje postupka, što negativno utječe na pravo stranaka na suđenje u razumnom roku.²⁰

Beskorisnost *amicus*-podnesaka u moderno doba i upitne istraživačke metode

U suvremeno doba široke dostupnosti raznih informacija, analiza i podataka sudovi su u znatno boljem položaju da sami, neovisno o *amicus*-podnescima, osiguraju informacije koje su im potrebne za vođenje postupka. Također, istraživačke i analitičke metode korištene u izradi *amicus*-podnesaka mogu biti upitne kvalitete i nedovoljno znanstveno utemeljene.²¹

Pregled korištenja instituta *amicus curiae* u različitim jurisdikcijama

Međunarodno pravo ljudskih prava – Europski sud za ljudska prava

Od početka 1990-ih međunarodni sudovi, uključujući Europski sud za ljudska prava (ESLJP), postupno su počeli prihvaćati zahtjeve od trećih strana da izraze svoja stajališta u sudskim postupcima.²² U početku Europska konvencija o ljudskim pravima i Poslovnik ESLJP-a nisu

---

²⁰ Ibid., str. 71-75.

²¹ Ibid., 75-77.

²² Tanase i Papuashvili (2022). *Amicus Curiae in Modern Justice*. Organization for Security and Co-operation in Europe, str. 27. Dostupno na: <https://www.osce.org/project-coordinator-in-ukraine/523437>

dopuštali trećim stranama intervenciju, a intervencije trećih strana od strane država u korist svojih državljana bile su regulirane člankom 48 (b) Konvencije iz 1950. godine, ali su zapravo bile uključene u pravo na pokretanje postupka pred Sudom. Sudjelovanje u postupku bilo je otvoreno i za druge osobe, uključujući svjedoke i stručnjake, sve dok ih je Veliko vijeće pozivalo na inicijativu stranke, delegata ili samog Vijeća.²³ Stupanjem na snagu Protokola br. 11 uz Europsku konvenciju o ljudskim pravima 1998. godine, novi članak 36 stavak 2 predviđa mogućnost da treće strane sudjeluju u saslušanjima. Tako danas Europski sud za ljudska prava predviđa sljedeće različite mogućnosti za intervencije trećih strana:

- a) Članak 36 (2) Europske konvencije o ljudskim pravima omogućuje predsjedniku Suda da pozove treće strane da podnesu pisane komentare ili sudjeluju u saslušanjima.
- b) Pravilo 44 (3) daje trećim stranama mogućnost da podnesu zahtjev za intervenciju na vlastitu inicijativu.

Pravilo 44 (3) do danas je bila proceduralna osnova za individualne i kolektivne intervencije trećih strana nacionalnih institucija za ljudska prava pred Europskim sudom za ljudska prava.²⁴ Intervencija treće strane prema članku 36 stavku 2 Konvencije proceduralno je sredstvo čija je glavna svrha omogućiti Sudu da se upozna sa stajalištima država i osoba koje nisu stranke u predmetu o pitanjima koja se pokreću u tom predmetu te da mu se predoče informacije ili argumenti koji su širi ili drugačiji od onih koje su iznijele stranke. Drugi stavak članka 36 odnosi se na dvije situacije: jednu u kojoj Sud poziva *amicus curiae* i drugu u kojoj treća strana djeluje na vlastitu inicijativu. Prema tom stavku različiti subjekti mogu biti potencijalno pozvani ili im se može dopustiti da interveniraju, posebno s obzirom na to da je Sud široko tumačio odredbu.²⁵ Prihvatanje takvih podnesaka je „na diskreciji predsjednika Suda“.²⁶ Uloga trećih strana koje su pozvane ili kojima je odobreno miješanje prema članku 36 stavku 2 Konvencije jest da pred Sud što nepristranije i objektivnije iznesu pravne ili činjenične točke koje Sudu mogu pomoći u rješavanju spornih pitanja. Posljedično, treće strane nemaju pravo izravno izraziti podršku jednoj ili drugoj stranci, podnositi zahtjeve u vezi s postupcima pred Sudom, tražiti pravni lijek

---

²³ Van den Eynde, L. (2019) *Amicus Curiae*: European Court of Human Rights (ECtHR). Max Planck Encyclopedias of International Law.

²⁴ ENHRI (2020). *Third Party Interventions Before the European Court of Human Rights: Guide for National Human Rights Institutions*. Dostupno na: <http://ennhri.org/wp-content/uploads/2020/10/Third-Party-Interventions-Before-the-European-Court-of-Human-Rights-Guide-for-NHRIs.pdf>

²⁵ Wiik, A. (2018). *Amicus Curiae Before International Courts and Tribunals*, Nomos/Hart.

²⁶ Mackenzie, R. (2025). 'The *Amicus Curiae* in International Courts: Towards Common Procedural Approaches?' u Treves et al (ur.), *Civil Society, International Courts and Compliance Bodies*. TMC Asser Press.

od Suda, sudjelovati u pregovorima o prijateljskom rješavanju spora između stranaka ili tražiti ustupanje ili upućivanje predmeta Velikom vijeću.²⁷

U praksi su intervencije trećih strana pred Europskim sudom za ljudska prava koristili različiti dionici: pretežno nevladine organizacije, ali i države članice koje nisu stranke u postupku, međunarodne organizacije, pojedinci, sindikati, nacionalne institucije za ljudska prava ili ombudsmani, istraživački centri, profesionalne udruge, vjerske skupine itd., bez obzira na zemlju podrijetla. Podnesci dostavljeni Sudu nisu navedeni ni u jednoj sveobuhvatnoj bazi podataka²⁸ niti je do sada točno utvrđen njihov službeni broj i obuhvat. Istraživanja²⁹ koja koriste podatke dostupne u HUDOC-ovoj bazi³⁰ koja omogućuje pristup sudskoj praksi Europskog suda za ljudska prava pokazuju da broj intervencija trećih strana stalno raste (npr. 2010. godine bilo je više intervencija negoli u cijelom razdoblju 1985.–1996.) te se u razdoblju od 1998. do 2013. godine utvrđuje 237 intervencija trećih strana nevladinih organizacija za ljudska prava, što pokazuje njihovo sudjelovanje u samo 1,3 posto postupaka pred ESLJP-om. Nevladine organizacije koje su intervenirale različite su – od skupina lokalnih aktivista koji se bore za jedno određeno pravo do velikih međunarodnih nevladinih organizacija, a sve više su aktivni i novi akteri, među ostalima i konzervativne skupine.

Ista istraživanja također pokazuju da je ESLJP posebno otvoren za sudjelovanje *amicus curiae* te da se dozvola za intervenciju putem pisanih podnesaka gotovo uvijek odobrava. Što se tiče vrste slučajeva u kojima treće strane interveniraju, oni su raznoliki, a najviše je intervencija u vezi s predmetima Velikog vijeća te nevladine organizacije najčešće interveniraju u slučajevima koji se tiču vrlo kontroverznih i spornih pitanja.

Europsko pravo

Danas nacionalni sudovi svake države članice Europske unije moraju priznati oblik sudjelovanja *amicus curiae* jer u skladu s člankom 15 stavkom 3 Uredbe 1/2003 o provedbi pravila o tržišnom

---

²⁷ European Court of Human Rights, Practice Directions: Third-party intervention under Article 36 § 2 of the Convention or under Article 3, second sentence, of Protocol No. 16. Dostupno na: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/pd_third_party_intervention_eng-pdf

²⁸ Van den Eynde, L. (2013). An Empirical Look at the *Amicus Curiae* Practice of Human Rights NGOs Before the European Court of Human Rights. *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 2013, Vol. 31/3, 271-313. Dostupno na: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2350825>

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid.

natjecanju koja su propisana člancima 81 i 82 Ugovora, Komisija može, djelujući na vlastitu inicijativu, podnijeti pisana očitovanja („zapažanja *amicus curiae*”) sudovima država članica ako to zahtijeva dosljedna primjena članka 101 ili 102 UFEU-a, a uz dopuštenje predmetnog suda može iznijeti i usmena očitovanja.³¹ Također, tijela odgovorna za propise o tržišnom natjecanju ovlaštena su podnijeti podneske *amicus curiae* i iznijeti usmene argumente pred nacionalnim sudovima unutar EU-a.³² Isto tako, očekuje se da će proces biti i obrnut, a nacionalni sudovi mogu zatražiti podneske *amicus curiae* od tijela za zaštitu tržišnog natjecanja ili Komisije u antimonopolskim postupcima.³³

Kontinentalno pravo i nacionalne jurisdikcije

Pravila za prihvaćanje podnesaka *amicus curiae* u sustavu kontinentalnog prava u literaturi se smatraju sporadičnim i nedovoljno detaljnim.³⁴ U Europi je nekoliko različitih primjera koji potvrđuju navedeno, a s obzirom na ograničene izvore literature koji obrađuju nacionalno pravo i institut *amicus curiae* u sustavu kontinentalnog prava, u ovom poglavlju fokusiramo se na zemlje Europske unije, i to konkretno na Poljsku, Francusku, Italiju i Slovačku te dijelom na Španjolsku, Njemačku i Nizozemsku jer za te jurisdikcije postoji pregled razvoja tog instituta i prakse.

U **Poljskoj** u pravnim odredbama na nacionalnoj razini nije moguće pronaći propise koji se izravno odnose na instituciju *amicus curiae*³⁵, ali je Ustavni sud još 1997. godine formalno priznao podneske trećih strana koje prihvaćaju i nacionalni sudovi.³⁶ Godine 2016. Ustavni sud

---

³¹ Europska komisija, *Amicus Curiae Observations - Antitrust*. Dostupno na: <https://competition-policy.ec.europa.eu/antitrust-and-cartels/national-courts/amicus-curiae-observations>

³² Farber, S. (2024). *The Amicus Curiae Phenomenon – Theory, Causes and the Significance of Third Party Interventions*. Springer., str. 92.

³³ Izarova, I., Szolc-Nartowski, B., & Kovtun, A. (2019). *Amicus Curiae: Origin, Worldwide Experience and Suggestions for East European Countries*. *Hungarian Journal of Legal Studies*, 60 (1): 18-39. <https://doi.org/10.1556/2052.2019.60103>

³⁴ Farber, S. (2024). *The Amicus Curiae Phenomenon – Theory, Causes and the Significance of Third Party Interventions*. Springer., str. 199.

³⁵ Mijal, P. (2016). *The Amicus Curiae opinion as a form of support to a constitutional court during settlement. Fourteenth Session of the Constitutional Law Researchers “Third Power – Problems, Challenges, Achievements”*. Dostupno na: <https://scispace.com/pdf/the-amicus-curiae-opinion-as-a-form-of-support-to-a-2g52t84fg1.pdf>

³⁶ Izarova, I., Szolc-Nartowski, B., & Kovtun, A. (2019). *Amicus Curiae: Origin, Worldwide Experience and Suggestions for East European Countries*. *Hungarian Journal of Legal Studies*, 60(1), 18-39. <https://doi.org/10.1556/2052.2019.60103>

Poljske donio je presudu kojom su objašnjeni uvjeti pod kojima se podnesci trećih strana mogu podnijeti poljskim sudovima, a isto je u **Španjolskoj** razjasnio i Vrhovni sud u presudi iz 2018. godine. Uvjeti koje oba suda ističu u presudama jesu: podneske može podnijeti bilo koja osoba ili organizacija s legitimnim interesom za ishod slučaja, podnesak mora biti podnesen u pisanom obliku i mora ga potpisati osoba ili organizacija koja ga podnosi te mora biti ograničen na deset stranica.³⁷ Helsinška fondacija za ljudska prava iz Poljske u priručniku o zakonodavnom okviru o podnošenju zahtjeva *amicus curiae*³⁸ u **Poljskoj** navodi da nevladine organizacije mogu podnijeti *amicus curiae* u građanskom postupku sudovima u Poljskoj na temelju članka 63. Zakona o građanskom postupku iz 1964., čitanog zajedno s člankom 61. i člankom 13., koji iako izrijekom ne navodi *amicus curiae*, navodi uvjete u kojima „nevladine organizacije (...) koje ne sudjeluju u predmetu mogu podnijeti svoje mišljenje sudu“. Navedeni uvjeti jesu:

- podnesak *amicus curiae* podnosi se kao rezolucija ili izjava ovlaštenog tijela ili službenika dotične organizacije
- podnesak je relevantan za predmetni slučaj
- postupak obuhvaća bilo koje od sljedećih tematskih područja: uzdržavanje supružnika ili djeteta, zaštita okoliša, zaštita potrošača, zaštita industrijskog vlasništva, zaštita jednakosti i nediskriminacije koja proizlazi iz nerazumne, izravne ili neizravne, diversifikacije prava i obveza koje se građanima daju i obveza koje se nameću.

Iako se ta tematska područja čine uska, **praksa** koju Helsinška fondacija za ljudska prava iz Poljske navodi pokazuje da sudovi u Poljskoj „tumače pojam 'zaštite jednakosti i nediskriminacije' relativno široko, proširujući njegov opseg izvan 'klasičnih' sporova o diskriminaciji“ pa tako Fondacija navodi da je uspješno podnijela podneske *amicus curiae* u nizu građanskih postupaka u predmetima vezanim uz: prisilni smještaj osobe u dom za socijalnu skrb, oduzimanje prava glasa osobi pod skrbništvom, zabranu organiziranja okupljanja, kršenje prava suca, nelojalnu praksu koju je navodno počinio restoran koji je organizirao bojkot piva koje proizvodi tvrtka čiji je vlasnik davao homofobne komentare na društvenim mrežama, kršenje prava zatvorenika kojem je uskraćeno pravo da se oprost od svog umirućeg rođaka.

---

³⁷ Farber, S. (2024). *The Amicus Curiae Phenomenon - Theory, Causes and the Significance of Third Party Interventions*. Springer., str. 192.

³⁸ Helsinki Foundation for Human Rights (2020). *Polish Laws on Amicus Curiae submissions: Manual for foreign NGOs*. Dostupno na: <https://hfhr.pl/en/publications/polish-laws-on-amicus-curiae-submissions>

raspravljana pitanja.⁴⁵ Tako članak 6 Pravilnika postupaka Ustavnog suda Italije⁴⁶ nosi naziv „Amicus Curiae“ i glasi:

1. U roku od dvadeset dana od objave rješenja o upućivanju u Službenom listu Republike Italije neprofitne organizacije i institucionalna tijela s kolektivnim ili difuznim interesima relevantnim za predmet koji je pod ustavnim preispitivanjem mogu podnijeti pisano mišljenje digitalnim putem.
2. Mišljenje ne smije biti dulje od 25 000 znakova uključujući razmake i šalje se e-poštom Tajništvu Suda, koje će potvrditi primitak e-poštom.
3. Nakon saslušanja suca izvjestitelja predsjednik će dekretom prihvatiti mišljenja koja pružaju korisne informacije za razumijevanje i procjenu predmeta, također i zbog njegove složenosti.
4. Odluka iz stavka 3 zajedno s prihvaćenim mišljenjima bit će dostupna strankama u predmetu od strane Registra najmanje trideset punih dana prije javne rasprave ili sjednice u vijeću i bit će objavljena na mrežnim stranicama Ustavnog suda.
5. Neprofitne organizacije i institucionalna tijela čija su mišljenja prihvaćena odlukom iz stavka 3 ne stječu status stranaka u ustavnom postupku, ne mogu dobiti kopije spisa predmeta i ne mogu sudjelovati u raspravama.

S obzirom na to da je ova promjena u Italiji donesena nedavno, zanimljivo je da literatura navodi da je „potreba za takvom intervencijom došla od strane akademske zajednice i samih ustavnih sudaca“, a u kontekstu „suočavanja sudova s izazovima koji odražavaju velike i nove društvene probleme poput klimatskih promjena, utjecaja novih tehnologija, ekonomske krize i njezina utjecaja na blagostanje te ponavljajućih političkih napada na neke stupove vladavine prava“.⁴⁷ Također, iz formulacije i sadržaja objave čini se da je primarna funkcija podnesaka *amicus curiae* u Italiji povećano sudjelovanje javnosti. Taj primjer u literaturi se također navodi kao način na koji je Ustavni sud Italije „osigurao upravljivu i manje formaliziranu regulaciju *amicus*

---

⁴⁵ Romagnoli, M. (2020) The Italian Constitutional Court Opens Up to Hear the Voice of Civil Society, VerfBlog, 2020/2/15. Dostupno na: <https://verfassungsblog.de/the-italian-constitutional-court-opens-up-to-hear-the-voice-of-civil-society/>

⁴⁶ Constitutional Court of the Italian Republic, Supplementary Rules, Rules of Procedure of the Constitutional Court (2019). Dostupno na: https://www.cortecostituzionale.it/documenti/download/pdf/Supplementary_Rules_Eng.pdf

⁴⁷ Romagnoli, M. (2020). The Italian Constitutional Court Opens Up to Hear the Voice of Civil Society, VerfBlog, 2020/2/15. Dostupno na: <https://verfassungsblog.de/the-italian-constitutional-court-opens-up-to-hear-the-voice-of-civil-society/>

curiae, za razliku od intervencije trećih strana, što prirodno odgovara općim načelima prava na obranu i pravičnog postupka“.⁴⁸

Slična promjena u postupku Ustavnog suda **Slovačke** nastupila je donošenjem novog Zakona o Ustavnom sudu 2019. godine⁴⁹ koji proširuje ovlasti Ustavnog suda da traži mišljenja od drugih državnih tijela, uključujući pučkog pravobranitelja, ali i drugih stručnjaka kao što su strukovne odvjetničke organizacije, znanstvene institucije, priznati stručnjaci u tom području ili skupine čiji pravni interesi mogu biti pogođeni ishodom slučaja. Do tada Ustavni sud Slovačke nije prihvaćao podneske izvan pravosudnog sustava iako je nekoliko nevladinih organizacija pokušalo intervenirati.⁵⁰ Tom novinom Ustavni sud Slovačke dozvoljava i drugim predstavnicima stručne javnosti da daju mišljenja o prijedlogu za pokretanje postupka, a da za to nisu zamoljeni, međutim Ustavni sud ih nije dužan uzeti u obzir. U odnosu na institut *amicus curiae* u pravilima Ustavnog suda Italije on ovdje nije eksplicitno naveden pod tim nazivom, a razlika je također u tome što Ustavni sud Slovačke zadržava pravo odbiti nezatražene podneske. Ovakvo uređenje ukazuje na to da je slovački sud, za razliku od talijanskog, prvenstveno zainteresiran za stručno znanje.⁵¹

Intervencije trećih strana u hrvatskom pravnom sustavu

U **Hrvatskoj** institut *amicus curiae* nije uvršten u nacionalni pravosudni sustav. U Ustavnom Zakonu o Ustavnom sudu⁵² kao i Poslovniku Ustavnog suda⁵³ ne navode se

---

⁴⁸ Tanase i Papuashvili (2022). *Amicus Curiae in Modern Justice*. Organization for Security and Co-operation in Europe, str. 18. Dostupno na: <https://www.osce.org/project-coordinator-in-ukraine/523437>

⁴⁹ Constitutional Court of the Slovak Republic, Article 86 of the Act No. 314/2018 Coll. on the Constitutional Court of the Slovak Republic. Dostupno na: https://www.ustavnysud.sk/documents/20121/78498/314_2018_Law.pdf/fd28e16a-ac14-9e9d-7e34-c6e295fe50c1

⁵⁰ Drugda, S. *Enter Friends of Court: Amicus Briefs in Slovakia*, Int'l J. Const. L. Blog, Feb. 27, 2020. Dostupno na: <https://www.icconnectblog.com/2020/02/enter-friends-of-court:-amicus-briefs-in-slovakia>

⁵¹ Ibid.

⁵² Ustavni zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske, Narodne novine broj 99/99. i 29/02., (pročišćeni tekst objavljen u Narodnim novinama broj 49 od 3. svibnja 2002.). Dostupno na: https://www.usud.hr/sites/default/files/dokumenti/Ustavni_zakon_o_Ustavnom_sudu_Republike_Hrvatske_-_procisceni_tekst_Narodne_novine_br._49-02.pdf

⁵³ Ustavni sud Republike Hrvatske (2015) Poslovnik Ustavnog suda Republike Hrvatske (redakcijski pročišćeni tekst). Dostupno na: https://www.usud.hr/sites/default/files/dokumenti/Redakcijski_procisceni_tekst_Poslovnika_Ustavnog_suda_Republike_Hrvatske_15_sijecnja_2015.pdf

moćnosti podnošenja podnesaka, odnosno intervencije trećih strana na vlastitu inicijativu. Treće strane mogu na poziv sudjelovati u savjetodavnim ili javnim raspravama, kako propisuju članak 49 i članak 50 Zakona o Ustavnom sudu:

Članak 49.

(1) Ustavni sud održava savjetodavnu raspravu ako ocijeni da je prije odlučivanja o biti stvari potrebna rasprava sa sudionicima u postupku, državnim tijelima, tijelima lokalne i područne (regionalne) samouprave, udrugama, znanstvenicima i drugim stručnjacima.

(2) Savjetodavnu raspravu može sazvati i sudac izvjestitelj o čemu je dužan izvijestiti predsjednika Ustavnog suda.

Članak 50.

(1) Ustavni sud na sjednici može zaključiti da će o biti stvari odlučiti na temelju javne rasprave.

(2) Javnu raspravu zakazuje predsjednik Ustavnog suda.

(3) Na javnu raspravu pozivaju se sudionici u postupku i predstavnici državnih tijela, tijela lokalne i područne (regionalne) samouprave i udruga, kao i osobe sudjelovanje kojih je na javnoj raspravi potrebno.

(4) Izostanak pozvanih sudionika u postupku i drugih pozvanih osoba ne sprječava Ustavni sud da nastavi postupak i donese odluku ako ocijeni da za to postoje uvjeti.

(5) U opravdanim slučajevima Ustavni sud može odgoditi javnu raspravu i zakazati novu.

Godine 2022. na inicijativu ustavnog suca održana je jedna savjetodavna rasprava o činjeničnim i ustavno-pravnim dvojabama oko pitanja izbornih jedinica. Osim ustavnih sudaca, u raspravi su sudjelovali predstavnici Ministarstva pravosuđa, Državnog statističkog zavoda, Državnog izbornog povjerenstva te drugi stručnjaci – ustavni pravници, politolozi, sociolozi, matematičari.⁵⁴

---

⁵⁴ Lukić, S. Jutarnji list, 2. lipnja 2022. Razdor među ustavnim sucima: Na veliku raspravu o reformi izbornih jedinica odazvalo ih se tek troje. Dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/razdor-medu-ustavnim-sucima-na-veliku-raspravu-o-reformi-izbornih-jedinica-odazvalo-ih-se-tek-troje-15205421>

Javne rasprave održavaju se iznimno rijetko, a Ustavni sud je posljedni put donio odluku na temelju održane javne rasprave 2013. godine u slučaju vjeroučitelja kojemu je nakon razvoda prestao ugovor o radu.⁵⁵

Vezano uz sudjelovanje trećih strana, Poslovnik Ustavnog suda navodi i znanstveni savjet Ustavnog suda koji može podnositi pisana mišljenja Sudu, a koje o pojedinim predmetima u ustavnosudskom postupku može tražiti ovlašteni sudac izvjestitelj. Tako prikupljena mišljenja navode se u odlukama Ustavnog suda, kako nalazimo primjerice u Rješenju Ustavnog suda Republike Hrvatske u vezi s prijedlozima za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti s Ustavom Zakona o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece⁵⁶, koji se analizira u poglavlju *Amicus curiae u području seksualnih i reproduktivnih prava*.

Zakon o parničnom postupku⁵⁷ također ne poznaje institut *amicus curiae*, ali uređuje institut umješača. Također, u ostalim zakonskim tekstovima kao što su Obiteljski zakon, Pomorski zakonik, Zakon o suzbijanju diskriminacije, Zakon o trgovačkim društvima i dr. spominju se odredbe o intervenciji koje kao *lex specialis* imaju prednost u primjeni nad ZPP-om.⁵⁸ Umješač se razlikuje od *amicus curiae* – iako u oba slučaja treća strana nije stranka niti ima položaj stranke u parničnom postupku, umješač ima pravni interes da u parnici koja teče među drugim osobama jedna od stranaka uspije i zato se može pridružiti toj stranci tako da aktivno sudjeluje u postupku (podnosi dokaze, podneske, žali se).⁵⁹ Pravni interes najvažnija je pretpostavka o kojoj ovisi osnovanost intervencijskog zahtjeva umješača u nekoj parnici, a u pravilu pravni interes za ishod spora ima ona osoba čija prava i obveze ovise o načinu kako će biti presuđeno u parnici u koju se želi umiješati, a postojanje nepravnog interesa (ekonomskog, društvenog, emotivnog i sl.) nije dovoljno za miješanje.⁶⁰ U tome je ključna razlika u odnosu na institut *amicus curiae*.

---

⁵⁵ Ivković Novokmet, O. i Pavić, S. (2022). Otvorite Ustavni sud javnosti. Gong, Zagreb.

⁵⁶ Ustavni sud Republike Hrvatske (2017). Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-I-60/1991 i dr. od 21. veljače 2017. i Izdvojeno mišljenje, Narodne novine broj 25/2017. Dostupno na:

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_03_25_564.html

⁵⁷ Zakon o parničnom postupku, Narodne novine, broj: 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 96/08, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11-pročišćeni tekst, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22 i 155/23

⁵⁸ Turčić, I. (2011). Položaj i uloga običnog umješača u parnici. *Pravnik*, 45 (90): 105-134. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/98040>

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid.

S obzirom na to da u Hrvatskoj nema puno dostupne stručne literature koja opisuje iskustva trećih strana koje su intervenirale u postupcima pred sudovima, a i stoga što institut *amicus curiae* nije prepoznat u hrvatskom pravnom sustavu, za potrebe ovog istraživanja provedli su se ekspertni intervjui u svrhu razumijevanja prakse te dobivanja uvida u izazove i potencijale za uvođenje *amicus curiae* u hrvatski pravni sustavi. Intervjui su se provedli s jednim stručnjakom za ustavno pravo, četirima predstavnicima organizacija civilnog društva koje imaju iskustva u strateškoj litigaciji te predstavnicom Pučkog pravobranitelja.

Sudionici iz organizacija civilnog društva opisuju svoja iskustva treće strane kroz institut umješaka u parničnom postupku i u obliku zainteresirane osobe u upravnom sporu na nacionalnoj razini. Na međunarodnoj razini jedna je organizacija navela iskustvo *amicus curiae* u postupku arbitraže vezano uz trgovački spor međunarodnog obilježja. Nijedna od organizacija sudionica nema iskustvo korištenja *amicus curiae* na nacionalnoj razini. Organizacije također ističu da su iskustva vezana uz umješake i zainteresirane strane u postupku rijetka i za obje organizacije to je posve novo iskustvo i pozicija u kojoj su se našli prvi put tijekom godina djelovanja. Obje organizacije također ističu tu mogućnost kao ključnu za svoje djelovanje te ističu da je mogućnost da pred sudom iznesu svoja iskustva, znanja i informacije vezane uz slučaj izuzetno važna za daljnje procese u području zaštite prava kojima se navedene organizacije bave. Predstavnicu Pučkog pravobranitelja ističe iskustvo umješaka prema Zakonu o suzbijanju diskriminacije.

Sudionici intervjua prepoznaju sljedeće prednosti instituta *amicus curiae*:

- uvođenje instituta *amicus curiae* na višim instancama sudova koji se više usmjeravaju na načelna pitanja pravnih principa omogućilo bi dodatnu deliberaciju u važnim pitanjima od visokog društvenog značaja
- s obzirom na to da je u zaštiti ljudskih prava deliberacija od posebnog značaja, a da sudovi presudama u sporovima zatvaraju određena pitanja, u okolnostima brzog tehnološkog razvoja, novih izazova u području prava okoliša, etičkih pitanja vezanih uz napredak medicine, *amicus curiae* bi pridonio kao alat jačanja deliberacije pred sudovima, ali i rasteretio sudove u smislu traženja relevantnih izvora podataka i analiza koje bi se potencijalno dostavljali sudovima

- *amicus curiae* u postupcima pred Ustavnim sudom u odnosu na postojeće mogućnosti održavanja savjetovanja i traženja stručnih mišljenja omogućio bi intervenciju i onih strana koje Ustavni sud nije prepoznao kao relevantne, čime bi se sud dodatno otvorio javnosti i omogućio širinu stručnih mišljenja
- uvođenje instituta *amicus curiae* na nižim instancama sudova omogućilo bi trećim stranama da ponude dodatnu razinu argumentacije, što je posebno važno u pogledu ljudskih prava i u postupcima u kojima se pojavljuje neko načelno pravno pitanje s obzirom na to da se niži sudovi u pravilu rjeđe pozivaju na međunarodno pravo ljudskih prava, a ponekad upravo taj aspekt čini razliku da se ljudska prava zaštite na prvoj instanci
- u odnosu na umješaka *amicus curiae* otvorio bi više mogućnosti za intervenciju trećih strana, a ujedno bi zbog svoje forme zahtijevao manje kapaciteta od trećih strana nego što to zahtijeva miješanje u postupak
- iz perspektive nevladinih organizacija *amicus curiae* omogućio bi intervencije u područjima kojima se organizacije za ljudska prava bave, a da nisu stranke u postupku niti su pozvane sudjelovati, što daje dodatnu mogućnost pravne zaštite u području ljudskih prava i jača mehanizam zaštite ljudskih prava
- potencijalni prostor za *amicus curiae* može biti na sjednicama odjela sudova gdje se raspravlja o zauzimanju stava o nekom pravnom pitanju, ne u samim postupcima.

Sudionici intervjua prepoznaju sljedeće moguće izazove uvođenja instituta *amicus curiae*:

- moguća preopterećenost sudova dodatnim podnescima
- prelijevanje rasprava iz javnog i medijskog prostora na sudove
- obuhvat instituta *amicus curiae* – treba li on biti dostupan za sve postupke ili ga je konstruktivnije ograničiti na određene vrste postupaka, upravo zbog kapaciteta sudova
- pravna osobnost trećih strana kojima će se dozvoliti intervencija – koliko široko ili usko treba ići u definiranju tko može biti *amicus curiae* i s kojim se opravdanjem i svrhom radi takva selekcija
- kapaciteti potencijalnih korisnika instituta *amicus curiae* – imaju li nevladine organizacije, nezavisne institucije i drugi potencijalni zainteresirani kapaciteta i stručnog znanja za korištenje tog instituta
- pitanja *amicus curiae* u parničnim postupcima – s obzirom na to da postupak počiva na načelu tzv. stranačke istine, je li sud zainteresiran primiti podneske trećih strana ili bi time izašao izvan svojih ovlasti.

Vezano uz pitanja normiranja instituta *amicus curiae*, sudionici ističu da je nužno:

- definirati svrhu *amicus curiae* za različite razine sudova i sudskih postupaka, a posebice istaknuti svrhu u području zaštite ljudskih prava
- definirati pravnu osobnost trećih strana te je u odnosu na svrhu *amicus curiae* ograničiti tako da obuhvati treće strane koje imaju stručnost i usmjerenje koje jamči relevantnost podnesaka
- definirati pitanja prava uvida u spis za *amicus curiae*
- definirati *amicus curiae* u skladu s onim što on jest – dodatno pružanje pravne analize koje osnažuje vladavinu prava, ali koje ne obvezuje sud
- spriječiti arbitrarno odbijanje podnesaka *amicus curiae* od strane sudova tako da se od suda traži očitovanje u vezi podneska.

Intervencije trećih strana u Europi u području seksualnih i reproduktivnih prava

Područje seksualnih i reproduktivnih prava jedno je od područja u kojem su se podnesci *amicus curiae* pojavljivali od početka razvoja tog instituta te imali značajnu ulogu u njegovu razvoju. Među najreprezentativnijim djelovanjima u području seksualnih i reproduktivnih prava korištenjem *amicus curiae* u Europi, u smislu kontinuiteta, raznolikosti u vrsti postupaka i

sudova, jest ono Centra za reproduktivna prava⁶¹, jedne od vodećih svjetskih pravnih organizacija za ljudska prava u području reproduktivnih prava žena. Centar se bavi strateškim parnicama za unapređenje ljudskih prava žena te je u tom svojstvu podnio i dobio nekoliko istaknutih slučajeva u ime žena čija su reproduktivna prava prekršena. Centar također redovito podnosi intervencije trećih strana u nacionalnim i međunarodnim slučajevima, od kojih ističu podneske: Vrhovnom sudu Ujedinjenog Kraljevstva 2017. godine i Visokom sudu Sjeverne Irske 2019. godine vezano uz zabranu i kriminalizaciju pobačaja u Sjevernoj Irskoj; Ustavnom sudu Rumunjske vezano uz ocjenu ustavnosti zakonskih odredbi koje se odnose na obrazovanje o rodu i rodnom identitetu, Ustavnom sudu Slovačke Republike vezano uz ustavnost slovačkog zakona o pobačaju te niz podnesaka Europskom sudu za ljudska prava vezano uz kršenja ljudskih prava kao rezultata uskraćivanja pristupa legalnoj skrbi za pobačaj u Poljskoj i Irskoj, pristupu oplodnji *in vitro* bez diskriminacije na temelju spola, bračnog statusa i seksualne orijentacije u slučaju protiv Francuske i druge. Centar je 2017. godine podnio Stručno mišljenje Ustavnom sudu Republike Hrvatske u vezi s ocjenom ustavnosti Zakona o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o porodu.⁶² U podnesku je Centar argumentirao da u međunarodnom pravu ljudskih prava, europskom komparativnom pravu te u međunarodnim standardima javnog zdravstva i kliničkim standardima ne postoji opravdanje za poništenje Zakona o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o porodu iz 1978. godine. U podnesku je iznesena standardna europska zakonodavna praksa i najnoviji razvoj europske ustavne jurisprudencije o pobačaju, iznesene su ključne preporuke o sigurnom pobačaju od strane međunarodnih javnozdravstvenih i medicinskih tijela, posebno Svjetske zdravstvene organizacije, elaborirano je značenje i primjena prava na život kako je utvrđeno u međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima i njegovo tumačenje od strane međunarodnih i europskih mehanizama za ljudska prava te se opisuje način na koji međunarodni i europski standardi ljudskih prava zahtijevaju od država da zaštite pristup žena sigurnim i legalnim uslugama pobačaja. Podnesak se bavi i implikacijama načela zabrane

---

⁶¹ Centre for Reproductive Rights, <https://reproductiverights.org/>

⁶² Centre for Reproductive Rights (2017). Expert Opinion by the Center for Reproductive Rights to the Constitutional Court of the Republic of Croatia Regarding the Review of the Constitutionality of the Act on Health Measures for the Realization of the Right to Freely Decide on Childbirth. Dostupno na: https://reproductiverights.org/wp-content/uploads/2020/12/Expert-Opinion-CRR_Croatian-Constitutional-Court.pdf

retrogradacije prema međunarodnom pravu ljudskih prava i njegovom primjenom na taj slučaj te zaključuje stručno mišljenje da u međunarodnom pravu ljudskih prava ne postoji osnova za poništavanje hrvatskog zakona o pobačaju iz 1978. ili za priznavanje prenatalnog prava na život te da bi svaka odluka o ograničavanju zakona ozbiljno ugrozila živote i zdravlje žena, unazadila ravnopravnost žena i predstavljala neopravdan nazadan korak u izravnom kršenju međunarodnih pravnih obveza Hrvatske.

U Rješenju Ustavnog suda Republike Hrvatske⁶³ u postupku za ocjenu suglasnosti s Ustavom Zakona o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece, podnesak Centra za reproduktivna prava navodi se kao zaprimljen pod stručnim mišljenjima, uz podneske Ženske mreže Hrvatske te Centra za edukaciju, savjetovanje i istraživanje. Podnesak Ženske mreže Hrvatske informira Ustavni sud o usklađenosti Zakona iz 1978. godine sa svim međunarodnim dokumentima, a posebno s Konvencijom UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena te preporukama koje je ove godine dao Odbor UN-a za praćenje Konvencije na četvrto i peto izvješće za Hrvatsku 2015. godine.⁶⁴ U podnesku Centra za edukaciju, savjetovanje i istraživanje⁶⁵ razmatra se interpretacija prava na život u međunarodnom pravu te analiziraju standardi zaštite reproduktivnih prava koje su uspostavili odbori utemeljeni glavnim konvencijama Ujedinjenih naroda za zaštitu ljudskih prava te Europskog suda za ljudska prava i Europske komisije za ljudska prava, daje se osvrt na recentne trendove u komparativnom zakonodavstvu i ustavnosudskoj praksi u pogledu regulacije pobačaja i zaštite prenatalnog života s naglaskom na europska rješenja, nakon čega se razmatraju moguće pravne i praktične posljedice ukidanja Zakona.

Ti primjeri pokazuju da su organizacije civilnog društva u tom postupku ocjene ustavnosti zakona djelovale proaktivno u obraćanju Ustavnom sudu, iako Ustavni sud u zakonu i pravilniku nema institut *amicus curiae*, odnosno intervencije trećih strana koje su samoinicijativne. U

---

⁶³ Ustavni sud Republike Hrvatske (2017). Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-I-60/1991 i dr. od 21. veljače 2017. i Izdvojeno mišljenje, Narodne novine broj 25/2017. Dostupno na:

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_03_25_564.html

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ CESI – Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje (2016). Podnesak Ustavnom sudu povodom ocjene ustavnosti Zakona o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece s Ustavom RH. Dostupno na: <https://www.cesi.hr/publikacije/istrazivanja-i-analize/podnesak-ustavnom-sudu-povodom-ocjene-ustavnosti-zakona-o-zdravstvenim-mjerama-za-ostvarivanje-prava-na-slobodno-odlucivanje-o-radanju-djece-s-ustavom-rh>

navedenom Rješenju Ustavnog suda ti su podnesci navedeni pod stručnim mišljenjima, a navode se nastavno na mišljenja prikupljena prilikom održavanja savjetodavne rasprave koja se održala na temelju članka 49 stavka 2 Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske. Takva pozitivna praksa suda i otvorenost za intervencije trećih strana, u ovom slučaju organizacija civilnog društva koje djeluju na nacionalnoj i međunarodnoj razini, pokazuje da je Ustavni sud te intervencije uvažio i smatrao relevantnima za raspravu i donošenje rješenja. Takva praksa može biti temelj za razvoj instituta *amicus curiae* te njegovo formaliziranje i razvoj u smjeru kako su to nedavno učinili Ustavni sud Italije, Poljske, Španjolske i Slovačke.

Zaključak i preporuke

Podnesci *amicus curiae* važan su alat organizacijama civilnog društva u zagovaranju unapređenja zaštite i promocije ljudskih prava, vladavine prava, zaštite okoliša ili nekog drugog društvenog pitanja o kojem se raspravlja u sklopu određenog sudskog predmeta. Omogućivanje sudjelovanja OCD-ima i drugim zainteresiranim trećim stranama doprinosi boljoj informiranosti sudova o relevantnoj domaćoj i međunarodnoj sudskoj praksi, međunarodnim standardima, informacijama i podacima iz recentih analiza i istraživanja. Time se stvara temelj za kvalitetnije i pravednije odluke sudova te se također pozitivno djeluje na otvorenost i transparentnost sudske vlasti i demokratizaciju sudovanja.

Uvođenje instituta prijatelja suda u Hrvatskoj nedvojbeno bi imalo pozitivne učinke na sustav zaštite i promocije ljudskih prava. To je u interesu OCD-a jer dobivaju važan alat za pravno zagovaranje, odvjetnika/ica jer dobivaju saveznike u pravosudnom procesu, ali i sudova jer doprinosi transparentnosti postupka te kvaliteti i legitimitetu presuda.

Kao prilog raspravi na temu uvođenja instituta prijatelja suda na hrvatske sudove donosimo neke preporuke definirane na temelju ovog rada:

1. **Uvesti *amicus curiae* u postupke** pred Ustavnim sudom RH po uzoru na talijanski model.
2. **Izraditi jedinstven i sveobuhvatan koncept instituta *amicus curiae*** za hrvatski pravosudni sustav s jasno definiranom osnovnom svrhom i načelima, koji bi zatim bio specifično razrađen i prilagođen za različite sudske postupke (upravne, parnične, prekršajne, antidiskriminacijske i dr.) i različite razine sudovanja.
3. Pri izradi koncepta instituta *amicus curiae* potrebno je **jasno definirati**:
  - a. svrhu zaštite javnog interesa, posebice zaštite i promocije ljudskih prava
  - b. pravnu osobnost trećih strana te je u odnosu na svrhu *amicus curiae* ograničiti tako da ona obuhvati treće strane koje imaju stručnost i usmjerenje koje jamči relevantnost podnesaka
  - c. smisao instituta kao dodatnog pružanja pravne analize koja osnažuje vladavinu prava, ali koja ne obvezuje sud

- d. načine da se spriječi arbitrarno odbijanje podnesaka amicus curiae od strane sudova, primjerice propisivanjem obveze suda da se očituje u vezi s podneskom.
4. **Otvaranje šire javne rasprave** s organizacijama civilnog društva, akademskom zajednicom, donositeljima odluka, nezavisnim institucijama, međunarodnim organizacijama i drugim zainteresiranim dionicima.

Popis korištene literature

Christelle Coslin, Delphine Lapillonne (2012). France and the concept of amicus curiae: What lies ahead?, Paris International Litigation Bulletin no. 4.

Constitutional Court of the Italian Republic, Supplementary Rules, Rules of Procedure of the Constitutional Court (2019).

Constitutional Court of the Slovak Republic, Article 86 of the Act No. 314/2018 Coll. on the Constitutional Court of the Slovak Republic.

Centre for Reproductive Rights, <https://reproductiverights.org/>

Centre for Reproductive Rights (2017). Expert Opinion by the Center for Reproductive Rights to the Constitutional Court of the Republic of Croatia Regarding the Review of the Constitutionality of the Act on Health Measures for the Realization of the Right to Freely Decide on Childbirth.

CESI – Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje (2016). Podnesak Ustavnom sudu povodom ocjene ustavnosti Zakona o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece s Ustavom RH.

Drugda, S. (2020). Enter Friends of Court: Amicus Briefs in Slovakia, Int'l J. Const. L. Blog, Feb. 27.

European Court of Human Rights, Practice Directions: Third-party intervention under Article 36 § 2 of the Convention or under Article 3, second sentence, of Protocol No. 16.

Europska komisija, Amicus Curiae Observations – Antitrust.

Farber, S. (2024). The Amicus Curiae Phenomenon – Theory, Causes and the Significance of Third Party Interventions. Springer.

Helsinki Foundation for Human Rights (2020). Polish Laws on *Amicus Curiae* submissions: Manual for foreign NGOs.

Ivković Novokmet, O. i Pavić, S. (2022). Otvorite Ustavni sud javnosti. Gong, Zagreb.

Izarova I., Szolc-Nartowski B., Kovtun A. (2019). *Amicus Curiae*: Origin, Worldwide Experience and Suggestions for East European Countries. Hungarian Journal of Legal Studies 60 (1): 18-39.

Kochevar, S. (2013). Amicus Curiae in Civil Law Jurisdictions. The Yale Law Journal, 122 (1653): 1653-1654.

Mackenzie, R. (2025). 'The Amicus Curiae in International Courts: Towards Common Procedural Approaches?' u: Treves i dr. (ur.), Civil Society, International Courts and Compliance Bodies. TMC Asser Press.

Mijal, P. (2016). The Amicus Curiae opinion as a form of support to a constitutional court during settlement. Fourteenth Session of the Constitutional Law Researchers "Third Power – Problems, Challenges, Achievements".

Romagnoli, M. (2020). The Italian Constitutional Court Opens Up to Hear the Voice of Civil Society, VerfBlog, 2020/2/15.

Simons (2018). Procedural aspects of the UPC constitutional complaint in Germany.

Schaloske et al. (2024). The new 'leading decision procedure' of the Federal Court of Justice in Germany – a tool to reduce the workload of the courts in mass claim cases?

Tanase A., Papuashvili G. (2022). Amicus curiae concept in modern justice. OSCE.

Turčić, I. (2011). Položaj i uloga običnog umješaka u parnici. *Pravnik*, 45 (90): 105-134.

Ustavni sud Republike Hrvatske (2015). Poslovnik Ustavnog suda Republike Hrvatske (redakcijski pročišćeni tekst).

Ustavni zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske, Narodne novine broj 99/99. i 29/02. (pročišćeni tekst objavljen u Narodnim novinama broj 49 od 3. svibnja 2002.).

Ustavni sud Republike Hrvatske (2017). Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-I-60/1991 i dr. od 21. veljače 2017. i Izdvojeno mišljenje, Narodne novine broj 25/2017.

Van den Eynde, L. (2019). Amicus Curiae: European Court of Human Rights (ECtHR). *Max Planck Encyclopedias of International Law*.

Wiik, A. (2018). Amicus Curiae Before International Courts and Tribunals, *Nomos/Hart*.

Zakon o parničnom postupku, Narodne novine, broj: 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 96/08, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11-pročišćeni tekst, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22 i 155/23